

ÖZEL MÜLKİYET HAKKININ TEMELİ OLARAK EMEK

Main D'oeuvre As The Basis Of The Right Of Private Property

Doç. Dr. Aysel DOĞAN*

1. Locke'ın Mülk Edinme Prensiplerine İtirazlar, 2. Özel Mülkiyet Hakkının Evrensel Temeli Olarak Emek, 3. **Sonuç**

ÖZET

Tarihselci mülkiyet teorilerine karşı, özellikle de Locke'un mülkiyet teorilerine karşı Jeremy Waldron esas olarak iki itirazda bulunmaktadır. Waldron Locke'un mülkiyetin temeli olarak emeğin bir objeye karıştırılması düşüncesinin tutarsız olduğunu; ve en azından bazı insanların emeğe dayalı mülk edinme ilkesini onaylamalarının, eğer bu onların fakirlik içinde yaşamalarına neden olacaksa, imkansız olduğunu, yani tek taraflı bir eyleme dayalı mülk edinme ilkesinin insanın fiziksel varlığını korumaya olan genel hakkı olmadan savunulamayacağını ileri sürmektedir. Ancak, bazı koşullarla nitelendirilmiş bir emek-çaba ilkesi, adil bir mülk edinme ilkesi olarak Waldron'un tarihselci yaklaşıma olan itirazlarını ortadan kaldırabilir. Bu makalede, Waldron'un eleştirilerinin niceliksel bir emek kavramına dayalı koşullu bir tek taraflı mülk edinme ilkesi önerisiyle başarılı bir şekilde yanıtlanabileceği tartışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Locke, Waldron, Marx, emek, özel mülkiyet.

ABSTRACT

Jeremy Waldron raises two objections to the historical theories of property, especially to the theories of Locke. Waldron finds his idea, in

---

* Kocaeli Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü Öğretim Üyesi.

which main d'oeuvre mixed into an object accepted as the basis of property, discrepant. He declares that it is impossible for the people to accept the principle of property which bases on main d'oeuvre, if this will cause their poverty. However, a qualified principle of main d'oeuvre-effort could abrogate the objections of Waldron. In this article it will be discussed that the objections of Waldron could be replied by the principle of unilateral aquisition of property which bases on the notion of quantitative main d'oeuvre.

Keywords: Locke, Waldron, Marx, main d'oeuvre, labour, private property

Önemli felsefi eleştirilere rağmen, emek kaynakların dağıtımında bir hak kazanma ölçütü olarak mülkiyet üzerine yapılan tartışmaların odak noktası olmaya devam etmektedir. Pek çok düşünür sosyal ve yasal kurum ve kuruluş modellerini bir obje üzerinde harcanan emeğin o objenin özel mülkiyetini tayin etme ölçütü temeline dayandırmaktadırlar. Emeğin hak kazanmanın temeli olduğu düşüncesinin daimi çekiciliği, objelerle insan ilişkileri hakkında önemli ipuçları vermektedir; ancak, mülkiyet hakkının temeli olarak emek kavramı ile ilgili sezgilerimiz Jeremy Waldron'un itirazlarına tatmin edici yanıtlar vermelidir.

The Right to Private Property adlı kitabında Waldron, John Locke ve Robert Nozick'in özel mülkiyet teorilerince örneklenen tarihselci mülkiyet teorilerinin bir alt sınıfı oluşturduğu özel hak-temelli teorileri eleştirmektedir.¹ Tarihselci mülkiyet teorilerine göre, bir kişi geçmişteki eylemleri temelinde mülkiyete hak iddia edebilir. Bu teorilerin tarihsel yönü, insanlarla objeler arasındaki geçmiş ilişkilerden kaynaklanır. Bir objenin ilk elde edilmişinden zaman içindeki el değiştirmelerinin tarihine bakarak, o objenin gerçek sahibi belirlenir. Waldron, Locke'ın mülk edinme teorisinin—bir objeye emeğin karıştırılması temeline dayalı—tutarsız ve Nozick'in tarihselci mülkiyet teorisinin, genel bir kişinin fiziksel varlığını koruma hakkı yokluğunda, savunulamaz olduğunu iddia etmektedir.

---

¹ Locke'ın mülkiyet teorisi tarihseldir ve bu onun teorisinin Nozick'inkiyle ortak yönüdür. Bir kişinin bir mülke "o mülkü dürüst emeği ile elde etmişse, ve o kişinin atalarınca adil bir biçimde elde edilip o kişiye bu şekilde miras bırakılmışsa" hak iddia edebilir. Bkz. John Locke, *Two Treatises of Government* (Cambridge: Cambridge University Press, 1988), i. 42. Aynı şekilde, Nozick belli tarihsel veya toplumsal koşulların mülkiyet hakkını doğurduğunu düşünmektedir. Bir kişi bir objeyi, adil bir biçimde elde edilip transfer edilmişse mülkü edinebilir, Nozick'e göre. Merkezi dağıtımın tersine, transferdeki adalet bir kişinin halen elinde bulundurduğu malların önceki durumları hakkında tarihsel bilgi gerektirir. Bkz. Robert Nozick, *Anarchy, State, and Utopia* (New Jersey: Basic Books, 1974), ss. 152-53.

Waldron'un tarihselci mülkiyet teorilerini—özellikle de Locke'ın konuyla ilgili düşüncelerini—eleştirisi bu makalenin odak noktası olacaktır. Waldron, Locke'ın özel mülkiyet teorisine temel olarak iki önemli itirazda bulunmaktadır. İlk olarak, Waldron emeğin bir objeye karıştırılması temeline dayalı özel mülkiyet hakkı tartışmasının kusurlu olduğunu düşünmektedir. Ona göre, emeği sarfedene ait olmayan bir objeye karıştırılan emek bir kez karıştırıldıktan sonra o obje içinde kaybolur ve emeği sarfedenin o objeye hak talebi basitçe ortadan kalkar.² Waldron'un ikinci itirazı, mülkiyet hakkına tarihselci yaklaşımın odak noktası olan Locke'ın mülk edinmede adil olma prensibinedir. Bu prensibe göre, tek taraflı olarak, yani başkalarının onayı olmadan bir kişi diğerlerini yükümlülük altında bırakabilir. Ancak, mülkiyet hakları mülk sahibi olmayanları yükümlülük altında bıraktığından, bu haklar mülksüzleri çok temel ihtiyaçlarını bile karşılayamayacak derecede ciddi bir yoksulluk içinde yaşamaya zorlayabilir, Waldron 'a göre. Diğer bir deyişle, tek taraflı mülk edinme esasına dayalı mülkiyet haklarının tanınması, insanların yaşamsal çıkarlarına o kadar zararlı olabilir ki, bu tür bir tek taraflı mülk edinme ilkesini varsayan tarihselci mülkiyet teorileri başarısızlığa mahkumdur.³

Ne var ki, sayısallaştırıldığında ve şartlandırıldığında, adil olarak mülk edinme ve takas etmenin temeli olarak emek kavramı Waldron'un tarihselci mülkiyet teorilerine karşı getirdiği eleştirilerden kaçınabilir. Daha da açık olarak, Waldron'un başkalarını tek taraflı yükümlülük altında bırakan Locke'ın adil mülk edinme prensibine itirazı, şartlı bir emek-hak ilkesi sayesinde bertaraf edilebilir. Bu iddiayı gerekçelendirmek için, Henry George'un toprağın özel mülkiyetine itirazlarından ve Karl Marx'ın emeğin değeri kavramından faydalanacağım. George'un toprağın özel mülkiyetine karşı getirdiği tartışmalar, benim bir arazi parçasına olan hakkın şartlı bir hak olduğu yönündeki görüşümü desteklemektedir. George herkesin doğal kaynaklara eşit hakkı olduğunu ileri sürmektedir. Herkesin doğal kaynaklara eşit hakkı bir kişinin bu kaynaklar üzerindeki özel mülkiyet hakkına bazı sınırlamalar getirmektedir. Emeğini bir objeye karıştıran bir kişinin mülkiyet hakkının tanınmasıyla eylemlerini sınırladığı kişilerin kıtlık durumunda kaybını telafi etmesi gerektiği şartıyla, Waldron'un tek taraflı bir eyleme dayalı mülk edinme ilkesinin, bu şekilde mülk edinenlerin mülkiyet haklarının tanınmasıyla yoksulluk içinde yaşamaya mecbur bırakılanlara kabul edilmeyeceği yolundaki itirazından kaçınmak mümkün olmaktadır. Diğer bir deyişle, böyle bir şartla başkalarının mülkiyet haklarıyla eylemleri sınırlamalar emeğin bir objeye karıştırılmasına dayalı mülk edinme ilkesine rıza gösterecektir. George'un herkesin doğal kaynaklara eşit hakkı olduğu iddiası bir anlamda Locke'un Tanrı'nın yeryüzünü insanlara ortak olarak

² Jeremy Waldron, "Two Worries About Mixing One's Labor," *The Philosophical Quarterly* 33(1983), s. 43.

³ Jeremy Waldron, *The Right to Private Property* (Oxford: Clarendon Press, 1988), s. 268.

verdiği görüşüyle aynı doğrultudadır. Fakat George, Locke'un teolojik düşünceleriyle ilgisi olmayan başka tartışmalarla herkesin doğal kaynaklara eşit hakkı olduğu iddiasını gerekçelendirmektedir. Ne var ki, George'un bir objenin mülk edinilmesiyle ilgili açıklamaları, her ikisi bir kişinin sadece emeğinin yarattığı değer herkese ait bir objenin değerinden nasıl ayırt edeceğimizi açıklamaması anlamında, Locke'un teorisi kadar problemlidir. Marx'ın bir obje üstünde harcadığı zaman cinsinden ölçülen emeğin değeri kavramı bu zorluğun üstesinden gelmemize yardım eder. Emeğin değeri kavramı sayesinde emeğin yarattığı artı değeri bir objenin doğal durumundaki değerinden ayırt edebiliriz. Böylece Waldron'un bir objeyle karıştırıldığında emek o objede kaybolur ve bu nedenle o objeye bir mülkiyet hakkı doğurmaz iddiası gücünü kaybeder. Takip eden sayfalarda, ilk önce mülk edinmenin temeli olarak Locke'ın önerdiği adil mülk edinme prensibine yönelik eleştiriler üzerinde duracağım. Daha sonra, niceliksel emek kavramına dayalı şartlı bir adil mülk edinme ilkesi sayesinde Waldron'un itirazlarından, Locke'ın emeğe dayalı mülkiyet hakkı kuramını tamamen bırakmadan, kaçınılabileceğini tartışacağım.

1. Locke'ın Mülk Edinme Prensibine İtirazlar

Locke'a göre, dünya tanrı tarafından insanlara ortak olarak verilmiş olmasına rağmen, bir kişi bu ortak mülkün emeğini yatırdığı kısma hak iddia edebilir çünkü o kişinin emeğine sorgulanamaz bir hakkı vardır. Bir kişi emeğini toprak gibi bir kaynağa karıştırdığında, o kişi sadece emeğinin ürününe değil, aynı zamanda o doğal kaynağa da hak iddia edebilir:

Dünya ve diğer canlılar insanlara ortak olarak verilse de, her insan kendi benliğine sahiptir. Buna kişinin kendisinden başka hiç kimse hak iddia edemez. Bedeninin emeği, el işleri o kişinin kendisine aittir diyebiliriz. Kişinin doğadan kopardığı ne varsa, doğanın verdiği hangi şeye emeğini katmışsa, o şey o kişiye aittir, ve dolayısıyla kişi o şeyi kendi mülkü yapar ... hiç kimse fakat sadece o kişi, en azından başkalarına ortak olan doğadan yeterince ve iyi bir durumda kaynak bıraktığında, bir kez emeğini kattığı şeye hak iddia edebilir.⁴

Mülkün ilk ve takip eden sahipliğinin temeli olarak bir obje üzerinde sarfedilen emeği kabul etmenin ana nedenlerinden birisi emeğin insanın doğal hakkı olduğu vücudunun veya fiziksel varlığının bir uzanımı olmasıdır.⁵ Eğer bir kişinin emeği kendisine aitse, o kişinin üzerinde

⁴ Bkz. Locke, *Two Treatises of Government*, ii. 27.

⁵ Gizemli "doğal hak" kavramına dayandığından, Locke'ın bir kişinin kendi vücuduna doğal hakkı olduğu savını tereddütsüz kabul ettiğimi söyleyemem. Bir kişinin vücudunun kişinin kendisi, ailesi ve içinde yaşadığı toplumsal ilişkilerin ortak ürünü olduğunu düşünüyorum. Ancak, yaşamının büyük bölümünde, kişinin fiziksel varlığını sürdürmesi ve koruması önemli ölçüde kişinin kendi eylemlerine bağlı olduğundan, basitçe kişinin kendi vücuduna özel hakkı olduğunu varsayacağım.

emeğini, enerjisini harcadığı objeye hakkı vardır. Bir madeni yer altından çıkarmak için emek sarfeden Ali, emeğinin ürününe hak kazanır. Adalet, o madeni yer altından çıkarmak için hiç bir şey yapmayan Mehmet'in Ali'nin emeğinin ürününe Ali ile aynı hakkı olmamasını gerektirir.⁶ Bir kişinin emeği temelinde hak ettiği bir ürünü o kişiden alıp, hak etmeyene vermek bize adil görünmez.⁷ Ayrıca, emek ahlak açısından da, bir kişinin mülkiyet hakkının tanınması ve bu hakka saygı gösterilmesinin temelidir. Bir kişinin büyük çaba, zaman ve enerji harcayarak elde ettiği bir ürün başkası tarafından tahrip edilir veya güç kullanımı yoluyla zorla elde edilirse, bu davranış bize itici gelir. Böyle bir davranış, sadece insanların haklı kazanımlarına saygısızlıkla eş anlama gelmekle kalmaz, aynı zamanda onların yaşama planlarına müdahale etmek anlamına da gelir. Bir kişi üretir üretmez ürettiği ürüne olan hakkını kaybederse, o kişi ürettiği ürünlerin mülkiyetine dayalı olarak gelecek için planlar yapamaz.

Ancak, Locke'ın bu adil mülk edinme prensibi olan emek-hak ilkesi iki temel eleştiriye konu olur. İlk zorluk, Locke'ın emeğin bir objeye karıştırılması düşüncesinden kaynaklanmaktadır. Emeğin karıştırılması düşüncesinin bir kategori hatasına dayandığı söylenmektedir: iki madde birbiriyle karıştırılabilir fakat insan eyleminin bir sonucu olan emekle karıştırılmaz.⁸ İnsanın sarf ettiği emeği bir çeşit enerji olarak düşünürsek, belli ölçüde bu zorluğun üstesinden gelinebileceğini düşünüyorum. Fakat emek bir obje ile karıştırılabilecek enerji türünden bir şey gibi düşünülse bile, bir kez objeye karıştıktan sonra, emeği karıştırmanın başlangıçta mülkiyetinde bulunmayan obje içinde, Waldron'un oldukça doğru bir biçimde belirttiği gibi, geriye dönüşü olmayan bir şekilde kaybolur. Emeğin bir objeye karıştırılması düşüncesi, emeğin karıştırıldığı objenin, ki bu obje Locke'a göre Tanrı tarafından bütün insanlara ortak olarak verilmiştir, bütün mülkiyet haklarını teslim almayı gerektirir. Fakat bir kişinin sadece emeğine hakkı varsa, böyle bir mülkiyet hakkı savunulamaz. Locke'ın mülkiyet hakkı için gösterdiği dayanak, ki bu bir kişinin emeğine olan doğal hakkıdır, Nozick'in de belirttiği gibi sadece emeği sarfeden kişinin yarattığı "artı değere" sahip olmasını haklılaştırır.⁹ Yani, eğer bir kişinin sadece emeğine hakkı varsa ve herkesin, bir kişinin emeğini karıştırdığı obje üzerinde emeğini harcama hakkı varsa, emek tek başına özel mülkiyet hakkını gerektirmede yetersiz kalır.

⁶ Stephen R. Munzer, emek-hak ilkesi için benzer bir tartışma ileri sürmektedir. Bkz. S. R. Munzer, *A Theory of Property* (Cambridge: Cambridge University Press, 1999), s. 260.

⁷ Nozick'in yeknesak dağıtım ilkelerini eleştirisini hatırlamak yerinde olacaktır: "Genel dağıtımsal adalet teorilerinin niçin bu kadar alıcıya yönelik olduğunun açıklanması ihtiyacındayım; vericileri, devredenleri ve onların haklarını ihmal etmek üreticileri ve haklarını ihmal etmenin bir parçasıdır. Fakat neden bu haklar böylesine görmezlikten geliniyor?" Bkz. Nozick, *Anarchy, State, and Utopia*, s. 168.

⁸ Bkz. Waldron, "Two Worries About Mixing One's Labor," s. 40.

⁹ Nozick, *Anarchy, State, and Utopia*, s. 175.

Locke bu zorluğu ünlü “başkalarına yeterince ve iyi durumda bırakmak” şartıyla aşmaya çalışır. Buna göre, bir kişi başkalarına yeterince ve iyi durumda, sözgelimi ekilebilir arazi bırakırsa, bir arazi parçasını kendi özel mülkü yapabilir. Ancak, kıtlık durumunda bu şart, Locke’un mülkiyet teorisini başarısız olmaktan kurtarmaya yetmez. Nozick’in tartışması Locke’un şartının özel mülkiyeti tatmin edici bir biçimde gerekçelendirmede yetersiz kaldığını güzel bir biçimde göstermektedir. Nozick’in oldukça yerinde olarak öne sürdüğü tartışma şudur: Kendisi için iyi bir durumda ve yeterince doğal kaynak kalmayan en son kişi Z’yi düşünün. X’ten geriye kalan kaynaklara el koyarak Y, Z’nin durumunu kötüleştirir. Y’nin bu şekilde mülk edinmesi, Locke’un şartıyla bu nedenle önlenir. Tartışma aynı şekilde, A’ya, mülk edinmek için bir kaynağa el koyan ilk kişiye kadar gider. Nozick, Locke’un mülk edinme teorisinin ancak bazı nitelendirmelerle kabul edilebileceğini düşünür. Doğal kaynaklar sınırlı veya bir kişinin doğal bir kaynağa el koyması, başkalarını mülksüzleştiriyorsa, mülksüzlerin kaybi genel durumlarının daha da kötüleşmemesi için telafi edilmelidir.¹⁰

Locke’ın adil mülk edinme prensibinin temeli olan emeğin bir objeye karıştırılması düşüncesine ikinci itiraz, bu prensibin bir toplumsal sözleşmenin taraftarlarınca kolay kolay kabul edilmeyeceğidir. Waldron bu iddiasını kanıtlamak için iki gerekçe ileri sürmektedir. İlk olarak, böyle bir prensip bireylerin kaynakların eşit olarak kullanmasının önünde bir engel teşkil eder çünkü “zaman ve mekan olarak pay edilmemiş kaynaklara en yakın olanlar böyle bir prensibin işlemesinden eşit olmayan bir biçimde yararlanırlar.”¹¹ Sadece bir kaynağı kullanan ilk kişi o kaynağın sahibi olur. Bir toplumsal sözleşmeye taraf olanlar bu eşitsizliğin farkında olacaklarından, böyle bir prensibi kabul etmezler.¹² İkinci olarak, böyle bir

¹⁰ Nozick aşırı kıtlık koşullarının gerçekte çok nadir görüldüğünü ve bu nedenle mülksüzlerin kaybını telafi etmek için devletin mülkiyet haklarına müdahale etmesine gerek olmadığını düşünmektedir. Bkz. Nozick, *Anarchy, State and Utopia*, ss. 176-82. Ben Nozick’in dünyanın pek çok bölgesindeki ekonomik düzenlemeler sayesinde yapay olarak yaratılan aşırı kıtlık koşullarını görmezlikten geldiğini düşünüyorum. Şu anda yeryüzünde açlık nedeniyle ölüm tehlikesiyle karşı karşıya olan insan sayısının sekiz yüz milyonun üzerinde olduğu sanılmaktadır.

¹¹ Waldron, *The Right to Private Property*, s. 275.

¹² Waldron’un düşünce tarzı, Kant’ın da bir kişinin bir objeyi elde etmek için o objeye tek taraflı el koymasının o kişiden başka herkesi o objeyi kullanmaktan kaçınmaya zorlayamayacağını düşünmesi anlamında Kant’çıdır. Bir obje ancak herkesçe tanınan evrensel bir ilkeye göre elde edilirse “benimki” ya da “seninki” olabilir, Kant’a göre. Bir kişi bir objenin kendisinininki olduğunu ilan ettiğinde, o kişi aynı zamanda herkesin o objeye olan hakkına saygı göstermek yükümlülüğünde olduğunu bildirir; fakat hiç kimse kendisinin elde ettiği objelere başkalarının dokunamayacağı garantisini verilmeden böyle bir yükümlülüğü kabul etmez. Dolayısıyla, demektir Kant, doğa durumunda tek taraflı el koyarak mülk edinmeye dayalı bir hak en fazla şartlı bir haktır: “Ortak irade yasasına dayalı sivil bir koşula hazırlık ve beklenti içindeki sahiplik, dolayısıyla bu koşulun olabilirliğine uygun bir sahiplik şartlı olarak doğru bir sahipliktir, gerçek sivil koşuldaki sahiplik ise kesin bir sahipliktir.” Gerçek bir sivil koşulda, “ki bu koşulda herkesin iradesi yasa yapmak

prensibin kendisini bağladığı herkes tarafından aynı şekilde kabul görmesi pek olası değildir. Çünkü “böyle bir prensibi kabul etmekle, en azından bu prensibin bağladığı bazı kişiler acil fiziksel ihtiyaçlarını karşılamak için, başka koşullar altında kullanımlarına açık olabilecek ve kullanımlarının yerinde olacağı kaynakları kullanmaktan kaçınmayı taahhüt ederler.”¹³ Bir anne, örneğin, gerekli olan şeylere—süt, ekmek, vs.—başkalarınca Locke’ın prensibine uygun biçimde tek taraflı olarak el konulmuşsa, çocuğunu suç işlemeyen doyuramaz. Dolayısıyla, adil mülk edinme prensibi bu prensip olmasaydı kullanımı meşru olacak olan kaynakları kullanmak ihtiyacında olanların önünde bir engeldir. Bu nedendir ki, adil mülk edinme prensibinin eylemlerini sınırladığı herkes tarafından kabul edilmesi pek mümkün değildir.

Waldron insanları onayları olmadan yükümlülük altında bırakan Locke’ın adil mülk edinme prensibine itiraz etmekte haklı olabilir.¹⁴ Bir kişinin tek taraflı mülk edinme eylemi, başkalarının, kendileri yoksulluk içinde yaşarken, o kişinin bu şekilde edindiği mülke olan hakkına saygı göstermeleri için iyi bir neden oluşturmadığından, böyle bir eyleme dayalı adil mülk edinme prensibi temelsizdir. Ancak, Waldron bir kişinin suç işlemeyen sorumluluklarını yerine getirememesinin adil mülk edinme prensibinin sonucu olduğu yolundaki eleştirisine eşlik eden bir noktayı gözden kaçırmış görünüyor. Waldron’un düşüncesinin aksine, başkalarının acilen ihtiyaç duyduğu kaynakları kullanmasına sınır koyan, bir kişinin bu kaynakları elde ediş biçimi değil, o kişinin, Waldron’un da savunduğu, mülkiyet haklarının sosyal olarak tanınmış olmasıdır. Bir kişinin diğerlerinin yaşamlarını sürdürmek ve başkalarına olan sorumluluklarının gereğini yerine getirmek için bir şeyler yapmasını zorlaştıran bir pozisyon içinde olmasının nedeni adil mülk edinme prensibi değil, o kişinin herkesi dışlayan, koşulsuz mülkiyet hakkıdır. Yani, mülkün elde ediliş biçimi kendi başına başkalarının içinde bulunduğu koşulların kötüleşmesinin nedeni değildir; başkalarının

---

için birleşir,” bir toplumun üyelerince üzerinde anlaşmaya varılan düzenlemelere dayalı sahiplik, Kant’a göre, bağlayıcıdır, kesindir. Böyle bir anlaşmadan önce, tek taraflı olarak elde edilen bir mülke olan hak şartlı bir haktır. Bkz. Immanuel Kant, *The Metaphysics of Morals*, (Cambridge: Cambridge University Press, 1996), s. 45.

¹³ Ibid., s. 276.

¹⁴ Bu iddia bir toplumsal sözleşme teorisi çerçevesinde güçlü bir iddiadır. Başkalarının rızası olmadan da onlara yükümlülükler, örneğin bir kişinin yaşama hakkı temelinde, getirilebileceği ileri sürülebilir. Fakat rızaları olmadan başkalarına bir yükümlülük getirilemeyeceği tezi doğru olmasa da, Waldron’un itirazı yerinde bir itirazdır. Çünkü Waldron’un kanıtlamaya çalıştığı şey sadece rızaları olmadan başkalarının yükümlülük altına sokulamayacağı iddiası değildir. Onun esas olarak üzerinde durduğu şey bir kişinin tek taraflı olarak başkalarına bir takım yükümlülükler getirmesi—onların onayı olsun olmasın—onları öyle bir yoksulluk içinde yaşamaya itebilir ki bu onların yaşama temel hakkını örneğin, tehlikeye sokabilir. Bu makalenin önemle üstünde durduğu nokta Waldron’un bu ikinci tartışması olduğundan, ilk konu, yani rızaları olmadan başkalarını yükümlülük altına koymak yanlıştır iddiası üzerinde daha fazla durmayacağım.

yaşama şartlarını zorlaştıran, bir kişinin koşulsuz olarak ve herkesi dışlayan mülkiyet hakkının tanınması ve kaynakların kıtlığıdır.

Ayrıca, Waldron herhangi bir adil mülk edinme ilkesi ile Locke'ın ilk defa mülk edinme prensibini birbirine karıştırmaktadır. Bir adil mülk edinme ilkesi, emeğin bir maddeye karıştırılarak o maddeyi tek taraflı bir eylemle elde etme prensibiyle aynı olmak zorunda değildir. Bir adil mülk edinme ilkesi herkesin mülk edinmesine eşit fırsat sağlarsa, bu ilke toplumsal sözleşmenin bütün taraflarınca kabul edilebilir. Bu ilke başkalarının ve özellikle de sonra gelenlerin toprak gibi sınırlı üretim araçlarını kullanmasını engelleyen bir ilke olmak zorunda değildir. Varsayımsal bir sözleşmenin tarafları, herkesin acil fiziksel ihtiyaçlarını karşılamasını sağlayan veya geç gelenlerin kaynaklara ilk el koyanlar gibi kendi yaşama planlarını gerçekleştirmeleri için kayıplarını telafi eden bir şarta bağlanan bir mülk edinme ilkesini kabul edebilirler. Kısaca, Waldron'un tartışmaları özel hak-temelli mülkiyet teorilerinin ana kusurlarını açığa çıkarmada başarılı olsa da, bu tartışmalar, herhangi bir adil mülk edinme ilkesinin sözleşmeye dayalı bir adalet teorisinin temeli olamayacağını kanıtlamaz.

2. Özel Mülkiyet Hakkının Evrensel Temeli Olarak Emek

Locke'ın bir kişinin emeğini bir doğal kaynağa karıştırmasına dayanan mülk edinme teorisinin, bir kişinin emeğini bir kez karıştırdığı bir kaynağın niçin sürekli sahibi olduğu konusuna bir açıklık getirmediğinden, problemli olduğunu gördük. Bir kişi adil olarak ancak emeğinin yarattığı artı değere hak iddia edebiliyorsa, emeğin bir objeye karıştırılmasını o objeyi elde etmenin temeli olarak görmek, özellikle doğadan meyve toplama gibi durumlarda, oldukça zordur. Çünkü emeğin niceliksel kavramından çok niteliksel kavramına dayanan Locke'ın teorisi kapsamında, emeğin karıştırıldığı doğal kaynağın değerini emeğin yarattığı artı değerden ayırmak imkansız görünüyor. Takip eden sayfalarda farklı bir emek kavramının sadece bütün bu zorlukların üstesinden geleceğini değil, aynı zamanda herkesin eşit olarak özel mülk edinme hakkının temeli olacağını tartışacağım. Buna göre, emeğin niceliksel kavramına dayanan evrensel bir kural özel mülkiyet hakkını belli koşullarla çerçelendiğinde haklı kılar. Bu tezin ana varsayımını—herkesin doğal kaynaklara olan eşit hakkını—temellendirmek için, Henry George'ın toprağın özel mülkiyetine karşı getirdiği tartışmaları ele alacağım.

Toprak, hava ve deniz gibi doğal bir kaynaktır ve hiç kimseye ait değildir. Alternatif bir deyişle, toprağın sonsuz sayıda sahibi vardır—sadece geçmişte yaşamış ve günümüzde yeryüzünde hayatlarını sürdürenler değil, fakat aynı zamanda henüz doğmamış olanlar toprağın mülkiyetine ortaklıklar. Bütün insanların yeryüzünü kullanmaya olan eşit hakları, onların havayı solumaya olan eşit hakları kadar doğal ve yabancılaşılamaz bir haktır;

bu, kişinin doğduğu andan itibaren sahip olduğu bir haktır.¹⁵ Herkes toprağın eşit biçimde doğal sahibi olduğundan, hiç kimse, herkesin toprağa olan eşit hakkının reddi anlamına gelen, bir toprak parçasını özel mülkiyeti—başkalarını dışlayacak şekilde—yapamaz. Bu George'un toprağın özel mülkiyetine karşı getirdiği ana tartışmadır.

Bir kişinin vücudu kendisine ait olduğundan, o kişinin emeği de kendisine aittir, George göre. Ancak bir kişi, kendi emeğinin ürünleri dışında hiç bir şeye, buna doğal kaynaklar da dahil, hak iddia edemez çünkü doğa insanlar arasında bir ayırım yapmaz: “Tüm insanlar doğanın nazarında aynıdır ve eşit haklara sahiptir. Doğa emek dışında bir hak iddiasını tanımaz ve bu hakkı da insanlar arasında bir ayırım gözetmeksizin tanır.”¹⁶ George bir kişinin emeğinin ürünü olan şeylerle doğanın sunduğu şeyler arasında kesin bir ayırım yapar. Emeğin ürünü olmayan bir şeyin haklı sahipliği olmayacağından, toprağa özel mülkiyet hakkının tanınması yanlıştır:

... emeğin ürününe olan özel mülkiyetin haklılığı toprağın özel mülkiyetinin yanlışığını ima eder; ilkinin tanınması, herkese emeğinin karşılığını temin ederek bütün insanları eşit bir konuma yerleştirir, ikincinin tanınması bütün insanların eşit haklarının reddi ve emek harcamayanların emek sarfedenlerin ürünlerine olan doğal haklarının gaspı anlamına gelir.¹⁷

Bir kişinin bir arazi parçasına özel hak iddia etmesi, herkesin eşit hak sahibi olduğu o arazi parçasını kimsenin kullanamaması demektir. Dolayısıyla, yeryüzünün özel mülkiyet konusu yapılması yanlıştır. Bir arazi parçasının özel mülk yapılması sadece adaletsizliğin kaynağı değil, aynı zamanda zenginliğin eşitsiz bölünmesinin nedenidir, George'a göre:

Emek bir arazi parçası olmadan üretemeyeceğinden, arazinin eşit olarak kullanılmasının reddi, zorunlu olarak emeğin kendi ürününe olan hakkının reddini gerektirir. Eğer bir kişi diğerlerinin üzerinde çalıştığı bir arazi parçasını kontrol ediyorsa, o kişi onların emeğinin ürününe, o arazi parçasını kullanma bedeli olarak el koyabilir. Temel doğa yasası—doğanın nimetlerinden faydalanmak sarfedilen çabaya bağlı olmalıdır—böylece çiğnenir. Bir kişi üretmeden elde eder; diğerleri elde etmeden üretir. Bir kişi adil olmayan bir şekilde zenginleşir; diğerleri soyulur.¹⁸

Herkes eşit olarak kendi emeğini doğanın kaynakları üzerinde işleme hakkına sahiptir ve bu hak toprağın özel mülkiyetinin tanınmasıyla ya engellenir ya da kötüye kullanılır. Bu hakkın kötüye kullanımı eşit olmayan zenginliklerin nedenidir. Yoksul ve zengin arasında bu şekilde yaratılan uçurum, fakirin acil fiziksel ihtiyaçlarının zenginin toprağını kullanmak için yarattığı talep arttıkça büyür.

¹⁵ Henry George, *The Complete Works of Henry George: Progress and Poverty* (New York: Doubleday, 1904), ss. 336-37.

¹⁶ George, *Progress and Poverty*, s. 333.

¹⁷ *Ibid.*, s. 336.

¹⁸ *Ibid.*, s. 339.

Hiç bir güç bir kişinin bir arazi parçasını özel mülkü yapmasını sağlayamaz, George göre. Yeryüzündeki bütün insanlar bir arazi parçasının bir kişinin özel mülkü yapılması konusunda fikir birliğine varsalar bile, bu o arazi parçasını o kişinin mülkü yapmaya yetmez çünkü bu şekilde fikir birliğine varanlar, gelecek kuşaklar adına o arazi parçasının özel mülkiyetine onay veremezler. Onlar sözkonusu arazi parçasını eşit kullanım haklarından vazgeçebilirler, ancak henüz doğmamışların bu hakkını satamazlar.¹⁹ Ne güç kullanımı, ne emeğin karıştırılması, yeryüzünün özel mülkiyet olarak parsellemesini haklı kılar. Eğer bir kişi güç kullanımını bir kara parçasının özel mülkiyet hakkının temeli olarak kabul ederse, başka bir güç bu hakkı zorbalığa başvurarak bozduğunda, o kişi adalet adına bir itirazda bulunamaz.²⁰ Bir kişinin bir kara parçası üzerinde yaptığı iyileştirmeler de o kişiye söz konusu kara parçasını özel mülkü yapma hakkı vermez:

Yapılan iyileştirmelere özel mülkiyet hakkı iddia edilebilir, fakat sadece bu iyileştirmelere, kara parçasının kendisine değil. Bir ormanı temizler, bir bataklığı kurutur ya da sazlığı doldurursam, hak iddia edebileceğim tek şey bu çabalarımıdır. Bu çabalar bana toplumungelişmesiyle ortaya çıkan ek değere olan, toplumdaki herkesle eşit olan, payım dışında karaparçasının kendisine hak iddia etme yetkisi vermez.²¹

Açıktır ki, George'un kafasında tasarladığı şey Locke'nın emeğin bir objeye karıştırılması düşüncesinden çok farklıdır. Bir kişi emeğini toprağa karıştırmakla, o toprak parçasının sahibi olmaz, George'a göre. Bir kişi sadece emeğinin ürünü olan toprak üzerindeki iyileştirmelere hak iddia edebilir.

Ancak, bir kişi tüm insanlara ait olan doğal bir kaynağa emeğini karıştırarak elde ettiği ürüne hak iddia edebilirken nasıl oluyor da toprağı temizleyip işlemesine rağmen o toprak parçasına hak iddia edemiyor sorusunun yanıtı çok açık değildir. Eğer yeryüzü tüm insanlara eşit olarak verilmişse, yeryüzündeki doğal kaynaklar da herkesin aynı şekilde ortak malıdır. Bir kişi bir toprak parçasına emeğini karıştırarak hak iddia edemiyorsa, o kişi sözkonusu toprak parçası üzerindeki doğal kaynaklara da, emeğini karıştırırsa bile, hak iddia edemez. Diğer bir deyişle, bir kişinin, doğadan çıkarttığı bir kaynak üzerinde çalışarak elde ettiği bir ürüne hakkı varsa, o kişinin iyileştirdiği bir toprak parçasına da hakkı vardır. George bir kişinin doğal bir kaynağa emeğini karıştırarak elde ettiği ürüne hakkı olduğunu onaylarken, bir toprak parçasının özel mülk yapılmasını reddetmektedir ve bu da onu tutarsız bir konuma düşürmektedir. George bu zorluğun üstesinden emeğin yarattığı artı değer, emeğin karıştırıldığı doğal kaynağın değerinden ayrı olarak nasıl hesaplanacağını gösteren bir teori

---

¹⁹ Ibid., s. 338.

²⁰ Ibid., s. 340.

²¹ Ibid., s. 341.

geliştirerek gelebilir. Ancak, bir kişinin emeğini karıştırdığı objenin tamamından çok, emeğinin yarattığı artı değere hakkı olduğunu iddia ederken George, bir kişinin bir objeye karıştırdığı emeğin değerinin, o objenin materyalinin değerinden farklı olarak nasıl hesaplanacağı konusunda sessiz kalır.²² Sonuç olarak, şu soru toprağın özel mülkiyetini reddederken emeğin yarattığı artı değere dayalı mülkiyet hakkını onaylayanlardan hala tutarlı bir yanıt beklemektedir: Bir kişi herkese ait olan doğadaki ağaçları keserek bir sandalye yaparsa, örneğin, sandalyenin sahibi kim olur? Sandalyeyi yapmak için emek sarfeden kişi mi, yoksa sandalyenin materyeline eşit hakkı olan herkes mi?

Bireysel hakkın sona erdiği nokta ve ortak mülkiyet hakkının başladığı noktayı birbirinden ayıran çizgi “emeğin değeri” kavramına başvurularak bir dereceye kadar belirlenebilir. Karl Marx’a göre, bir malı üretmek için harcanan emek zamanı cinsinden ölçülen emek miktarı, o malın değerini belirler:

Fakat bir kişi emeğin miktarını nasıl ölçer? Emeğin harcandığı süre ile, emeği saat, gün, vs. cinsinden ölçerek....

Dolayısıyla şöyle bir sonuca varıyoruz. Bir mal bir değere sahiptir çünkü o mal sosyal emeğin bir kristalleşmesidir.... Malların göreceli değerleri, dolayısıyla bu mallarda sabitleşen, gerçekleşen, işlenen emek miktarlarıyla belirlenir. Aynı emek zamanında üretilen malların sayıları aynıdır.²³

²² G. W. F. Hegel bir kişinin emeğiyle bir objeye verilen biçim ile objenin materyelini birbirinden ayırmaya karşı çıkar: “Fichte, bir objeyi biçimlendirirsem, o objenin materyeli de benim olur mu sorusunu sorar. Ona göre, altından bir fincan yaparsam, benim el işime zarar vermemek koşuluyla herkes altını alabilir. Biçim ve maddenin bu şekilde ayrılabilceğini tassavur etsek bile, bu ayırım boş bir inceliklidir.... Benim iradem objenin materyeline hatta objenin bütününe sahip olmak için yeterlidir. Dolayısıyla, objenin materyeli sahihsiz değildir; yani objenin sahibi objenin kendisi değildir. Objenin materyeli objeye verdiğim biçimden ayrı düşünülse bile, verdiğim biçim objenin benim olduğunun göstergesidir.... Sonuç olarak, objede başkası tarafından alınacak herhangi bir şey yoktur.” Hegel, *Philosophy of Right* (Amherst: Prometheus Books, 1996), ss. 58-9. Ancak, Hegel’in Fichte’nin bir objenin biçimiyle materyeli arasındaki ayırımına karşı getirdiği tartışma bazı açılardan hatalıdır. İlk olarak, bir kişinin özgür iradesinin, seçiminin o objeyi özel mülk edinmek için yeterli olduğunu düşünmek yanlıştır. Kant’ın oldukça şık bir biçimde gösterdiği gibi, bir kişinin bir objeyi özgür iradesi ile sahiplenmesi o objeye hak iddia edebilmesi için yeterli değildir çünkü bu başkasının aynı objeyi sahiplenme özgürlüğüyle çelişir. Bkz. Kant, *The Metaphysics of Morals*, s. 45. Ayrıca, bir objenin materyelinin kimsenin özel mülkiyeti olmamakla sahihsiz olmaz; tersine, objenin materyelinin milyonlarca sahibi vardır—sadece yeryüzünde şu anda yaşayanlar değil, fakat geçmiş ve gelecek kuşaklar da.

²³ Karl Marx, “Value, Price, and Profit,” in Eugene Kamenka (ed.) *The Portable Karl Marx* (New York: Penguin Books, 1983), ss. 396-97.

Buna göre, iki malın ayrı ayrı değerleri her birini üretmek için harcanan emek miktarı aynı olduğu sürece aynıdır ve bu miktar emeğin harcadığı zaman cinsinden ölçülür.²⁴

Böylece, bir malı üretmek için gerekli olan emeğin değerini, gene o malın materyelini doğadan elde etmek için gerekli olan emek miktarıyla belirlenen, materyelinin değerinden ayırmak mümkün olmaktadır.²⁵ Bir sandalyenin değeri, örneğin, sadece bir kereste parçasını şekillendirmek için harcanan emek miktarı ile değil, fakat aynı zamanda o kereste parçasını doğadan elde etmek için harcanan emek miktarıyla belirlenir. Aynı şekilde, altın bir bileziğin değeri altın bileziğe şeklini vermek için harcanan emek miktarı artı altını yeryüzünden elde etmek için harcanan emek miktarıyla belirlenir. Bileziğin materyeli olan altını doğadan elde etmek için harcanan emeğin bedelini ödemişse, bileziğe sadece şekil vermek için emek sarfeden bir kişinin yalnızca emeğinin sosyal değerine hakkı vardır. Varsayalım ki, o kişi bileziğin materyelini elde etmek için harcanan emeğin bedelini ödedi veya altını yeryüzünden elde etmek için doğrudan kendi emeğini kullandı. Bu o kişinin bileziği kendi özel mülkü yapması için yeterli olur mu? Bu sorunun yanıtı ancak şartlı olarak olumludur.

Emeğin tek başına mülkiyet hakkını garantileyememesinin temel nedeni şudur. Bir malın pazardaki değeri sadece o malı üretmek için kullanılan emek miktarının değil, fakat aynı zamanda o mala ilişkin arz ve talep ilişkilerinin bir fonksiyonudur. Bir mala olan talep arttıkça, o malın fiyatı, arz sabit olmak koşuluyla, artar. Bir kişi bir şey satın aldığı anda, o malın belli bir andaki pazar ilişkileriyle belirlenen göreceli değerini öder. O mala olan talep arttıkça, malın fiyatı artar; ancak malı satın alan kişi, malı aldıktan sonra bu talep artışının yarattığı ekstra değer için herhangi bir ödemedede bulunmaz. Varsayalım ki Ali, bir arazi parçasını doğal durumundan kurtarıp verimli hale getiren bir başkasından satın aldı. Ali'nin ödediği miktar sadece

²⁴ Emek ne tek başına duran, herşeyden yalıtılmış bir değer, ne de her türlü üretimde sabit olan homojen bir şeydir—yüksek çalışma hızı olan bir kişinin emek miktarı ile aynı zaman diliminde emek sarfeden eli yavaş bir kişinin emek miktarı arasında bir fark olduğunu söyleyebiliriz. Buna ek olarak, bir malın değeri, sadece o malı üretmek için gerekli olan emeğin miktarının değil, aynı zamanda emeğin kalitesinin de bir fonksiyonudur—örneğin bir inşaat işçisinin kaba emeğiyle bir teknikerin emeği arasındaki fark—ki onun değeri de pazardaki arz/talep ilişkileri ile belirlenir. Aynı şekilde, bir malın değeri sadece emeğin miktarı ile değil, fakat o malın üretiminde kullanılan üretim araçlarının mülkiyeti ile de belirlenir. Ancak, basitliği ve açıklığı elden bırakmamak adına, bu karmaşık durumları tartışmaya katmayacağım. Daha incelikle ele alınmış ve modern bir “Marx’çı değer emek teorisi ve sömürüsü” kavramı için bkz. David P. Ellerman, *Property and Contract in Economics* (Cambridge: Blackwell, 1992), ss. 212-26.

²⁵ Marx altın ve gümüş gibi doğal kaynakların değerinin onları yeryüzünden çıkarmak için gerekli olan emek miktarı ile belirlendiğini iddia etmektedir. Bkz. Marx, “Value, Price and Profit,” s. 401. Bu ise, bir malın değerinin sadece o malı üretmek için harcanan emek zamanı ile doğrudan olarak değil, aynı zamanda o malın materyelini doğadan elde etmek için harcanan emek zamanı ile doğrudan olarak arttığını ima eder.

o kişinin sözkonusu arazi parçasını geliştirmek için sarfettiği emeğin bedelidir. Ali satın aldıktan sonra talep artışının—belki yakından geçen bir yol veya çevredeki ticari, endüstriyel gelişmeler nedeniyle—bu arazi parçası için yarattığı artı değerın bedelini ödemez.²⁶ Fakat, Ali bu arazi parçasını talep artışından dolayı satın aldığı değerin üstünde bir fiyattan satabilir.

Varsayalım ki Ali bu arazi parçasını yeni fiyatıyla sattı. Ali'nin arazi parçasını satarken ve satın alırkenki değerleri arasındaki artı değere hakkı var mıdır? Yanıt olumsuzdur çünkü Ali sadece kendi emeğine veya harcadığı emeğin sosyal değerine eşit değeri olan mallara bedellerini ödediğinde hak iddia edebilir. Elindeki arazi parçasını satarken Ali o arazi parçasını satın almak ve geliştirmek için sarfettiği emeğin değerinden yüksek bir değer talep edemez. Toplumla talep artışından kaynaklı arazinin yeni değeri için bir vergi ödemez ise, Ali kendine ait olmayan bir şeye haksız olarak el koymuş sayılır. Ali arazi parçasını yeni değeriyle elinde tuttuğu sürece, aynı arazi parçasını kullanıp, geliştirmeye eşit hakkı olan başkalarının kaybını telafi etmek için devlete kira veya vergi ödemek zorundadır.

Sonuç

Locke doğru bir biçimde bir kişinin kendi emeğine doğal hakkı olduğunu ve özel mülkiyetin temelini ilgili mülkü elde etmek için sarfedilen emek olduğunu göstermiştir. Ancak, Locke emeğin kimsenin malı olmayan şeylere özel hak iddiasında bulunmak için yeterli olduğunu düşünmekle hata etmiştir. Waldron, yeterince açık bir biçimde, tek taraflı el koymaya dayalı mülk edinme düşüncesinin tutarsızlığını ortaya koymuştur. Oldukça yerinde olarak Waldron, Locke'ın emeğin bir objeye karıştırılması düşüncesinin o objeye tam mülkiyet hakkını gerektirdiğini, ancak bir kişinin nasıl olup da sadece hakkı olduğu emeği temelinde o objeyi tamamen mülkiyetine geçirme hakkı olduğunu yeterince açık olmadığını belirtmektedir. Marksçı emeğin yarattığı değer kavramı, emeğin yarattığı artı değer ve emeğin üzerinde harcadığı materyalin yalın değeri arasında bir ayırım yapmaya olanak vermektedir. Böylelikle bir kişinin bir objenin bütün mülkiyet haklarını elinde tutmasını açıklamak mümkün olmaktadır. Ancak, Locke'un teorisindeki Waldron'un dikkatimizi çektiği bu zorluğu gidermek, Locke'un teorisini kurtarmaya yetmemektedir. Waldron'un keskin bir biçimde vurguladığı gibi, hayali bir sözleşmenin tarafları Locke'un mülk

²⁶ Sadece ve sadece emek bir değer yaratır düşüncesinin eleştirisi için, bkz. G. A. Cohen, "The Labor Theory of Value and the Concept of Exploitation," *Philosophy and Public Affairs* 8 (1979): 338-60. Değerin emek teorisine göre, 1) Sosyal olarak gerekli olan emek zamanı değeri belirler ve 2) Değer arz/talep dengesindeki fiyatı belirler, önermeleri 3) Sosyal olarak gerekli emek zamanı arz/talep dengesindeki fiyatı belirler, önermesini gerektirir. Ancak, Cohen (3)'ün yanlış olduğunu iddia etmektedir: "(3)'e karşı örnekler çoktur, örneğin ... üretim araçlarının tek tip sahipliği, veya üretim periyodlarındaki farklılıklar ve sermayenin organik kompozisyonu" (s. 351).

edinme ilkesini kabul etmek istemeyecektir çünkü bu ilke kaynakların eşit olmayan bir biçimde bölüşürülmesine neden olmaktadır.

Bu makalede öne sürülen özel mülkiyet açıklaması önerisi söz konusu zorlukların üstesinden gelmeyi amaçlamıştır. Bu öneri herkesin doğal kaynaklara eşit hakkı olduğu ve bir kişinin kendi emeğine doğal hakkı olduğu varsayımlarına dayanmaktadır. Emek sadece bir kişinin fiziksel enerjisinin bir ürünü—o kişinin zaten sahip olduğu bir şey—olduğu için değil, aynı zamanda o kişinin mülkiyet hakkının tanınması ve saygı gösterilmesinin temeli olduğu için özel mülkiyeti haklı kılar. Bir kişinin zahmetli ve uzun saatler boyunca çalışarak ürettiği ürünü gaspetmek, zor yoluyla alıp başkasına vermek bize haksız ve itici görünür. Kısaca, emek sosyal olarak kabul edilen değeri, onu elde etmek için harcanan emeğin değerine eşit olan bir mülke hak iddiasının dayanağıdır. Ancak, emek özel mülkiyet hakkını garantilemek için tek başına yeterli bir ölçüt değildir çünkü herkes bir kişinin emek sarfederek elde ettiği bir ürünün materyeli üzerinde eşit biçimde emeğini işleme hakkına sahiptir. Dolayısıyla, özel mülkiyet hakkı şartlı bir haktır; bir refah devleti gelecek kuşakların doğal kaynakları eşit olarak kullanma hakkına dayanarak, mülk sahiplerinin mülkiyet haklarına müdahale edebilir. Bir kişi sahip olduğu bir arazi parçasını elinde tuttuğu sürece o arazi parçası üzerinde emeğini işleme hakkı olan gelecek kuşakların kaybını telafi etmek için devlete vergi ödemek zorundadır. Bu koşulla hipotetik bir toplumsal sözleşmeye taraf olanlar muhtemelen emeğe dayalı mülk edinme ilkesini âdil bir mülk edinme ilkesi olarak kabul edecektir. Sonuç olarak, herkes eşit biçimde emeğini gerçekleştirmek ve doğal kaynakları kullanmak hakkına sahiptir; şartlı bir mülkiyet hakkı, emeğe ve doğal kaynaklara olan bu evrensel hakkın kullanılmasına bağlıdır.²⁷

---

²⁷ Loren Lomasky ve David Braybrooke'a bu makalenin önceki taslakları üzerindeki eleştirileri ve önerileri için teşekkür ederim.

KAYNAKÇA

- David P. Ellerman, *Property and Contract in Economics*, Cambridge: Blackwell, 1992.
- G. A. Cohen, "The Labor Theory of Value and the Concept of Exploitation," *Philosophy and Public Affairs* 8 (1979).
- Hegel, *Philosophy of Right*, Amherst: Prometheus Books, 1996.
- Henry George, *The Complete Works of Henry George: Progress and Poverty*, New York: Doubleday, 1904.
- İmmanuel Kant, *The Metaphysics of Morals*, Cambridge: Cambridge University Press, 1996.
- Jeremy Waldron, "Two Worries About Mixing One's Labor," *The Philosophical Quarterly* 33 (1983).
- Jeremy Waldron, *The Right to Private Property*, Oxford: Clarendon Press, 1988.
- John Locke, *Two Treatises of Government*, Cambridge: Cambridge University Press, 1988.
- Karl Marx, "Value, Price, and Profit," in Eugene Kamenka (ed.) *The Portable Karl Marx*, New York: Penguin Books, 1983.
- Robert Nozick, *Anarchy, State, and Utopia*, New Jersey: Basic Books, 1974.
- S. R. Munzer, *A Theory of Property*, Cambridge: Cambridge University Press, 1999.